

LA FACULTAT DE MEDICINA DE MALLORCA. S. XVII-XIX

B. BESTARD NADAL
(Palma)

Si l'existència d'una Universitat de Mallorca durant els segles XVII, XVIII i part del XIX és desconeguda per molts, encara ho és més la història de la seva Facultat de medicina. Fins avui sols Jaume Lladó i Ferragut (1) ha tractat el tema en un capítol de la seva obra i tots els treballs posteriors es basen en les afirmacions d'aquest autor.

Fa cinc anys iniciarem la revisió del material referent als estudis universitaris de medicina que es troba dipositat a l'Arxiu Històric de la UIB amb l'objecte d'aclarir i donar a conèixer aquella etapa universitària de la medicina a Mallorca. Fruit d'aquest estudi és la present comunicació.

La Facultat de medicina

El Regne de Mallorca comptà amb estudis universitaris complets de medicina a partir de 1695 (2), dos anys abans que fossin promulgats els Estatuts de la Universitat Literària. La Universitat Lul·liana, que així es denominà al principi, a més de Reial i Pontifícia per atorgació d'ambdós poders, perdria el 1773 (3) el títol de Lul·liana per passar a denominar-se Universitat Literària.

Els antecedents universitaris hem de cercar-los a partir de dos corrents: un, l'escola catedralícia, que funcionà a partir del segle XIV (4). Aquest serà el nucli a partir del qual s'originà l'Estudi General, creat sota el privilegi de 30 d'agost de 1483 atorgat per Ferran el Catòlic. A la vegada, aquest estudi fomentà la fundació gradual de càtedres de retòrica, gramàtica llatina, teologia, etc., essent la primera càtedra d'estudis mèdics que aparegué la de cirurgia el 25 de setembre de 1573 (5) les vacants de la qual eren convocades per la Facultat de medicina i l'Ajuntament i foren cobertes per metges i no per cirurgians; l'any 1807 encara no estava integrada a la Facultat (6).

Els graus atorgats per aquell Estudi General tenien un defecte: la seva validesa se circumscrivia als límits del Regne. Per tal que fossin reconeguts a tots els regnes

catòlics, havien d'esser conferits per universitats amb autorització papal o pontifícies. Amb aquest objectiu, i després de llargs i lents processos, s'aconseguí que el Papa Climent X autoritzàs, el 17 d'abril de 1673, que l'Estudi General s'erigís en universitat. A la fi, després de dos-cents anys d'aquell privilegi de Ferran el Catòlic, s'imprimien els estatuts de la UL (7).

Dos anys abans de la promulgació dels estatuts de la UL, la Facultat de medicina ja atorgava graus de Doctor i, almenys des de l'11 d'octubre de 1692, existien cinc càtedres de medicina amb els seus corresponents lectors, anomenats així perquè basaven el sistema d'ensenyament en la *lectio*; els que juraren en aquesta data foren: Bernat Contestí, com a catedràtic de Prima; Pere Servera, catedràtic de Vespres; Macià Roig, de Curs Patològic; Miquel Fe, de Curs Fisiològic i Francesc Ferrer, d'Anatomia.

Sens dubte, la condició d'insularitat influí en aquells estudis, no sols per la seva situació geogràfica, sinó també per l'especial sistema polític pel qual es regia el Regne de Mallorca. Mostra d'aquesta impressió de llunyania que propiciava l'oblit de la nostra Facultat i de la universitat mallorquina en general és el fet que a la relació d'universitats que Lafuente presentà l'any 1786 (8), a la qual hi figuren universitats com la d'Osona o Toledo, no hi apareix la UL, per la qual sols a la Facultat de medicina passaren un total de sis-cents quaranta-dos estudiants.

D'aquests estudiants que anaren cursant medicina al llarg dels cent vint-i-nou anys d'existència de la Facultat, observam que s'hi matricularen una mitjana de 14,5 per any. Sols els anys 1715, 1717 i 1800, a causa de diferents decisions polítiques, no hi figura cap estudiant matriculat de medicina. La mitjana d'edat d'aquells aspirants a metge fou de 19,7 anys. Per obtenir aquestes dades, hem prescindit dels £ de quinze anys que sumen un total de set, i dels ≥ de vint-i-nou que són nou en total. Ha de tenir-se en compte que no ens consta l'edat de cent setanta-dos dels sis-cents quaranta-dos alumnes que cursaren medicina.

Referent a la procedència d'aquells dels quals ens consta, observam que la majoria eren de Mallorca, destacant a la distribució per pobles els municipis de Felanitx amb vint-i-quatre alumnes, Sineu amb vint-i-dos, Porreres amb deu, Santa Margalida amb devuit i Lluçmajor i Sóller amb desset. Dels quatre-cents noranta-quatre alumnes dels quals coneixem la procedència, la majoria provenen de la part forana, tot i que sempre ens referim als que ens consta el seu origen. Una minoria no eren de Mallorca: tretze provenien de Menorca, quatre d'Eivissa, deu de Catalunya, un de Saragossa i un de Salamanca.

Aqueixa Facultat que impartí un precari ensenyament de manera molt particular, des del mateix domicili dels professors i no des de les seves aules, sorgí i es mantingué amb la intenció principal d'atorgar títols, amb la finalitat de dotar Mallorca d'un grup professional preparat per servir-la i alhora dirigir-la. Amb la primera intenció atorgaren títols que serviren per a la segona, ja que la concessió del grau de Doctor en medicina

comportava, gràcies a uns privilegis concedits, pertànyer a l'estament de ciutadà militar (9). Fou entorn d'aquest anhel per aconseguir títols que girà el funcionament de la Facultat de medicina.

L'altra gran preocupació del claustre de medicina fou defensar la seva professió enfront de la puixant i cada vegada més influent cirurgia.

La Facultat de medicina, més preocupada per l'aspecte extern que per l'escolàstic, va estar quasi des del principi sumida en un caos, en el qual els professors desatengueren les seves obligacions de lectura a les aules i s'ofuscaren en bregues entre ells. Els estudiants, contagiats del mal exemple, infringiren normes de convalidació de matèries i falsificaren certificacions d'uns cursos els sistemes d'avaluació dels quals foren gairebé inútils.

I en fi, els que havien de vetllar per la bona marxa dels estudis com el Rector i el Prefecte d'Estudis, ometeren les seves funcions, amb la qual cosa ni els plans d'estudis ni les ordres rebudes de Madrid es respectaren.

Fou tot aquest desordre i no els motius econòmics, tal i com han apuntat alguns autors, els que portaren a la desaparició de la Facultat de medicina de Mallorca l'any 1824.

Bibliografia

1. Lladó y Ferragut J. Historia del Estudio General Luliano y de la Real y Pontificia Universidad Literaria de Mallorca. Palma: Cort, 1973.
2. Bestard Nadal B. La Facultad de Medicina de la Real y Pontificia Universidad Literaria del Reino de Mallorca. Primer análisis crítico-histórico [tesi doctoral]. Palma: [s.n.], 1992.
3. Bestard Nadal B. La Facultad de Medicina de la Real y Pontificia Universidad Literaria del Reino de Mallorca. Primer análisis crítico-histórico [tesi doctoral]. Palma: [s.n.], 1992.
4. Cateura Bennasar P. . La Fundació de l'Estudi General a Mallorca. *Estudis Baleàrics* 1983 des; (11): 9-20.
5. Contreras Mas A. La Cátedra de Cirugía de Palma de Mallorca. 1573. Palma: [s.n.], 1992. (en premsa).
6. Bestard Nadal B. La Facultad de Medicina de la Real y Pontificia Universidad Literaria del Reino de Mallorca. Primer análisis crítico-histórico [tesi doctoral]. Palma: [s.n.], 1992.
7. Constituciones, estatutos i privilegios de la real y pontificia universidad luliana del Reyno de Mallorca. Palma: Melchor Guasp, 1698.
8. Sanchez Grajel L. La Medicina Española del Siglo XVIII. Salamanca: Universidad de Salamanca, 1979.
9. Montaner P de. La Estructura del brazo noble mallorquín bajo los Austrias. *Estudis Baleàrics* 1988; (27): 3-38.